

Biuro Meldunkowe

Kategorie: Instytucje

O zamiarze utworzenia Biura Meldunkowego informuje Obwieszczenie nr 12 z 6 kwietnia 1940 r. (vide). Potrzeba funkcjonowania tej agendy administracji żydowskiej była podyktowana zarówno koniecznością uporządkowania spraw meldunkowych, jak i zobowiązaniem władz niemieckich dostarczania szczegółowych meldunków na temat ruchów ludności oraz informacji statystycznych. Zgodę na utworzenie Biura Meldunkowego w getcie Mordechaj Chaim Rumkowski (vide) uzyskał od władz niemieckich (Nadburmistrza miasta oraz Prezydenta Policji). Osobą odpowiedzialną za przygotowanie Biura Meldunkowego został [Henryk Neftalin](#) (vide). Biuro zostało uruchomione 10 maja 1940 r. Dzień wcześniej zostało ogłoszone rozporządzenie nr 35 (vide Obwieszczenie nr 35) nakładające na mieszkańców obowiązek meldunkowy. Każdy mieszkaniec powinien wypełnić formularz w dwóch egzemplarzach, które do biura dostarczali administratorzy domów. Przy zmianach miejsca zamieszkania zameldowanie i wymeldowanie powinno nastąpić w ciągu 24 godzin. Od 17 czerwca 1940 r. nałożony został pod groźbą kary (wstrzymania przydziału żywności) obowiązek zgłaszania w ciągu 8 dni w Biurze Meldunkowym narodziny dziecka. Do Biura Meldunkowego należało również zgłosić zgon i dopełnić obowiązku wymeldowania.

W skład Biura (określanego niekiedy Wydziałem) wchodziły: Dział Meldunków Bieżących oraz Kartoteka Meldunkowo-Adresowa (Biuro Adresowe), która prowadziła karty meldunkowe zawierające informacje o mieszkańcach getta i miejscach ich zamieszkania oraz w pierwszym okresie Sekcja Statystyczna, opracowująca dane w oparciu o materiały z Biura Meldunkowego i przygotowujące raporty o stanie ludności dla władz niemieckich. Jednym z pierwszych zadań tej sekcji było przygotowanie spisów mieszkańców getta z podziałem na wiek, płeć i zawód. Od 4 września 1940 r. z Biura wyodrębniono samodzielny Wydział Statystyczny. Razem z Urzędem Stanu Cywilnego (vide), Kancelarią Rabinacką (vide) i Kolegium Rozwodowym (vide) agendy te wchodziły w kierowane przez Henryka Neftalina Wydziały Ewidencji Ludności.

Na potrzeby Biura opracowane zostały blankiety kart meldunkowe (blankiet kosztował najpierw 5, następnie 10 fenigów, najubożsi byli zwalniani z opłat). Obok imienia, nazwiska, nazwisk rodziców, wyznania, adresu (przy przemeldowaniu obu adresów) wypełniano rubrykę „zawód” oraz dane dotyczące mieszkania (liczba pomieszczeń i osób mieszkających). Opracowano trzy rodzaje blankietów różniących się kolorami: meldunkowe, żółte (Anmeldung), wymeldunkowe różowe, (Abmeldung) i przemeldunkowe, białe (Ummeldung),

Te ostatnie używano do korekty błędów lub do wymeldowania i zameldowania lokatora tego samego domu.

Opracowane zostały szczegółowe przepisy meldunkowe (vide – 1064). Karty meldunkowe przechowywane były w specjalnych szafach bębnowych. Powstała w ten sposób kartoteka wykorzystywana była jako źródło danych adresowych.

Pierwsza siedziba Biura mieściła się razem z Wydziałem Mieszkaniowym i Biurem Administratorów przy ul. Lutomierskiej 13 (vide). Kolejna to pomieszczenia przy ul. Miodowej 4, gdzie znajdowały się Wydziały Ewidencji Ludności, a od 26 października 1941 r. przy Placu Kościelnym 4. Pierwszym kierownikiem samego Biura był Ignacy Weyland (vide). W chwili powstania w Biurze pracowało 5 osób, po roku przy sprawach meldunkowych i obsłudze kartoteki pracowało 13 osób. Liczba zatrudnionych wzrosła w 1942 r. do co najmniej 30 osób, w większości kobiet. Nasilenie prac nastąpiło szczególnie w początkach funkcjonowania getta. W ciągu maja 1940 r. zameldowano ok. 50 tysięcy osób, dziennie było to od 1200 do 3300 meldunków. Od maja do grudnia 1940 r. zameldowano 17 2409 osób, wymeldowano 18 981, przemeldowano 5 682, udzielono 32 389 informacji o nowym adresie oraz wymeldowano 6 490 osób z powodu zgonu. W maju 1940 r.

W 1944 r. ograniczono zatrudnienie z powodu malejącej liczby spraw oraz żądań niemieckich o kierowaniu urzędników do pracy w resortach.

Do obowiązków Biura Meldunkowego należało oprócz meldowania, prowadzenie spisów mieszkańców getta oraz przekazywanie informacji o nowym adresie osób, w sprawie których zapytania

kierowano do Przełożonego Starszeństwa Żydów (vide). Z Biura Meldunkowego kierowano do Sądu (vide) wnioski o ukaranie (grzywna od 1 do 3 mk lub od 1 do 3 dni pracy przymusowej) za nieprawidłowości przy zameldowaniu, do których należał podwójny meldunek, zameldowanie pod fałszywym nazwiskiem bądź niewymeldowanie po śmierci. Celem tych zabiegów było uzyskanie podwójnych przydziałów żywności lub zasiłku.

Dane adresowe z Biura Meldunkowego wykorzystywane były przy sporządzaniu list deportacyjnych w okresie styczeń – maj 1942 r. oraz we wrześniu 1942 r. Pracownicy Biura byli odpowiedzialni za spisywanie osób przesiedlanych z likwidowanych gett prowincjonalnych. Wraz z przydzielaniem mieszkania wydawano również karty żywnościowe. Do Biura wysyłano z Sekretariatu Centralnego dane o osobach kierowanych do getta po odbyciu więzienia, powracających z obozów pracy, przyjeżdżających z Warszawy i innych miast oraz wyjeżdżających lub wysyłanych z getta.

Ewa Wiatr

Źródła

Archiwum YIVO, RG241/ 840, 841, bp; APŁ PSŻ 510, k. 19; PSŻ 906, k. 1, PSŻ 906, s. 1. PSŻ 910, passim, PSŻ 1064, k. 15-18, PSŻ 1081, k. 6, PSŻ 1103, k. 179-181, PSŻ 1096, k. 153-158; Archiwum ŻIH, 205/349, s. 366-368.

Kronika, t. 1, s. 314, 15-31.10.1941, t. 2, s. 456, 19.08.1942, t. 5, s. 129.

Danuta Dąbrowska, Struktura i funkcje administracji żydowskiej w getcie łódzkim (maj-grudzień 1940), cz. 1, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego”, 1964, nr 51, s. 45; Adam Sitarek, Otoczone drutem państwo. Struktura i funkcjonowanie administracji żydowskiej getta łódzkiego, Łódź: IPN 2015, s. 105-106.

Tagi

administracja żydowska system prawny w getcie życie codzienne

Data aktualizacji: 16-03-2026

Data dodania: 07-08-2025